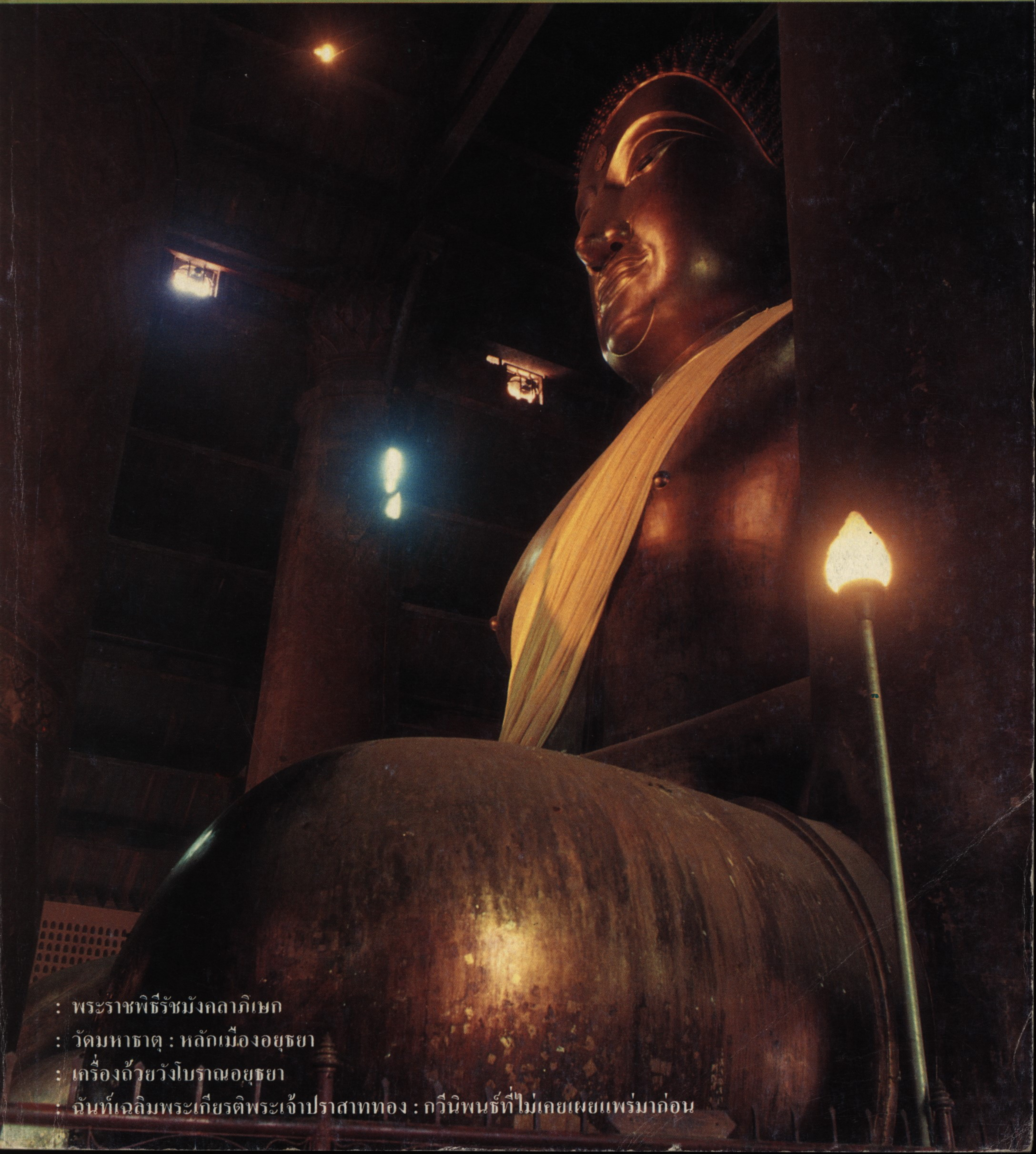

ศิลปากร

นิตยสารของกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

ปีที่ ๓๒ เล่มที่ ๔ กันยายน - ตุลาคม ๒๕๓๑ ISSN 0125-0531

: พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก

: วัดมหาธาตุ : หลักเมืองอยุธยา

: เครื่องถ้วยวังโบราณอยุธยา

: ฉันทน์เฉลิมพระเกียรติพระเจ้าปราสาททอง : กวีนิพนธ์ที่ไม่เคยเผยแพร่มาก่อน

สารบัญ

พิธียกนพปฎลมหาเศวตฉัตร
ยอดพระที่นั่งชัยมงคลภิเศก

๔

พระราชพิธีรัชมังคลาภิเศก

๑๓

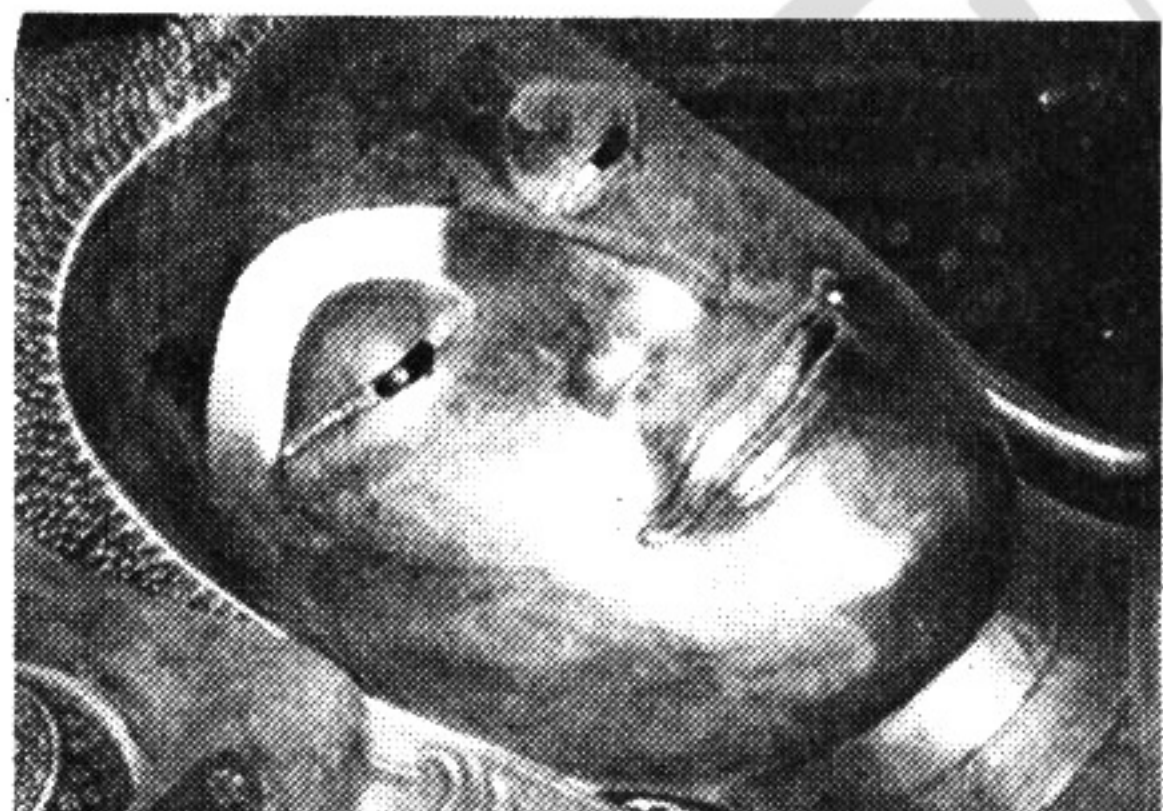

มหาธาตุหลักเมืองกรุงศรีอยุธยา

๓๘

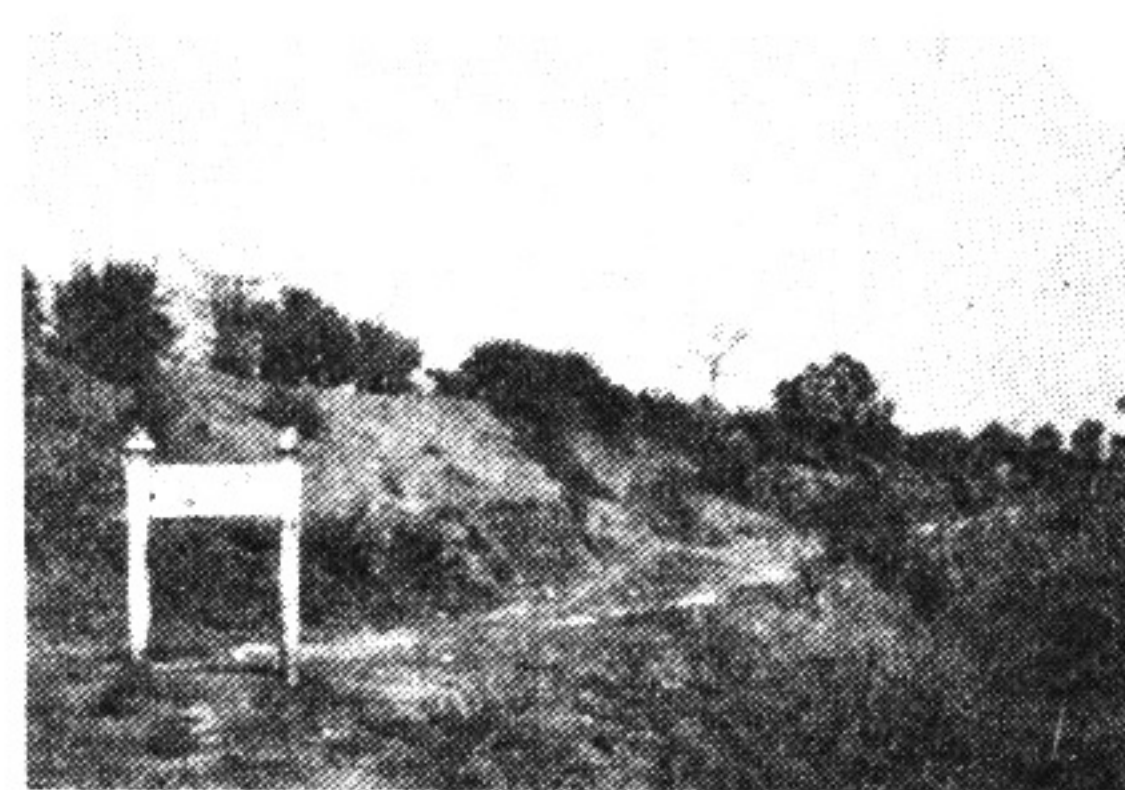
ศิลาจารึก ชะลอพระพุทธไสยาสน์วัดตลาด ๔๖

เครื่องถ้วยในวังหลวงพระนครศรีอยุธยา ๕๐

แง่คิดจากกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากร
ทางวัฒนธรรม ๕๙

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม
ราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินชม
โบราณสถานและแหล่งประวัติศาสตร์
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๖๓

โบราณวัตถุขอลันดาที่พบในอยุธยา ๗๖

ฉันท์เฉลิมพระเกียรติพระเจ้าปราสาททอง ๘๕

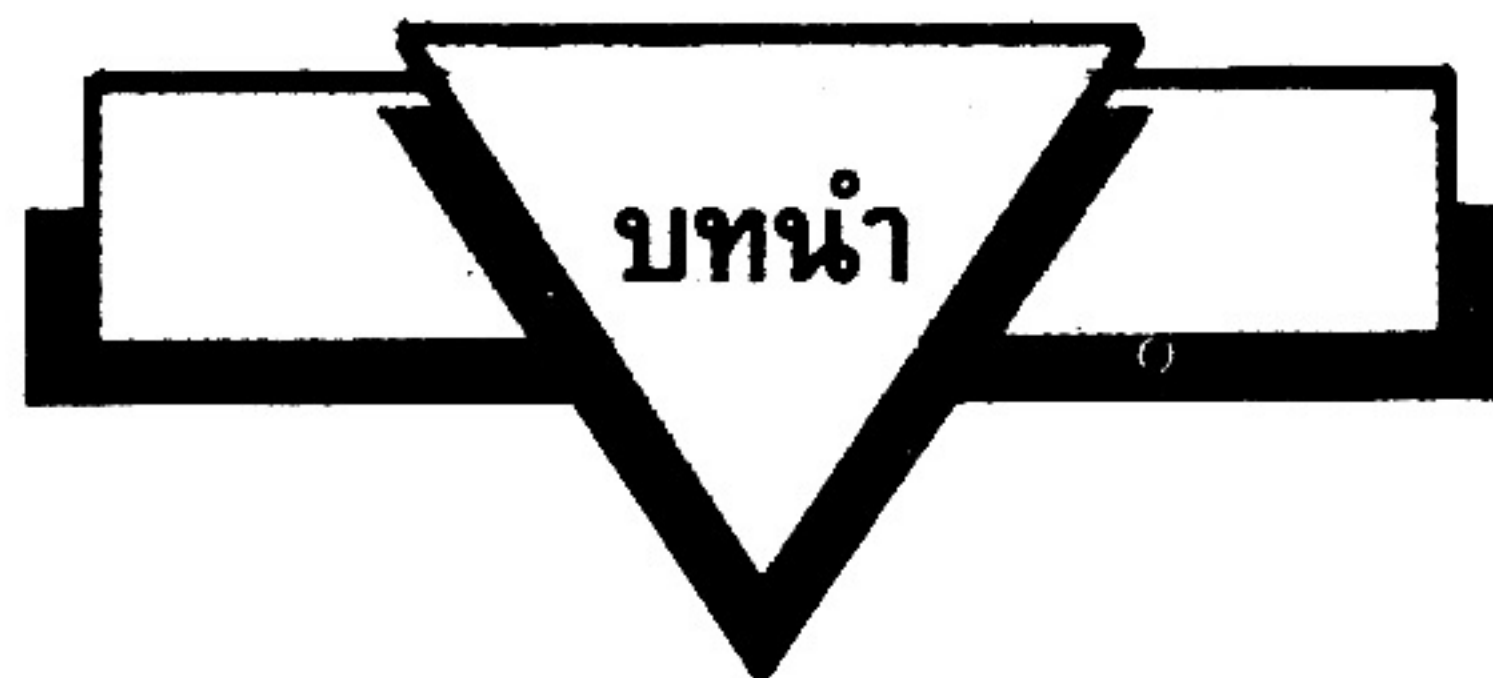
บรรยายภาพปกหน้า - ปกหลัง ๙๖

ฉันทลักษณ์พระเกียรติพระเจ้าปราสาททอง

เกษียร มะปะโม

กองหอสมุดแห่งชาติ

หลักฐานที่เป็นรูปลายลักษณ์อักษร และ ภาษา ซึ่งปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณประเภท หนังสือสมุดไทย เป็นมรดกวัฒนธรรมที่บรรพชน ได้เพียรพยายามสร้างสรรค์ไว้เป็นจำนวนมาก อีกทั้งมีคุณค่าควรแก่การศึกษาค้นคว้าอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเรื่องที่เป็นผลงานการประพันธ์ของ กวีไทยในอดีต ซึ่งแสดงออกถึงภูมิปัญญาอัน สูงส่งของอดีตชนคนไทยเหล่านั้น

วรรณกรรมเรื่อง ฉันทลักษณ์พระเกียรติพระเจ้า ปราสาททอง ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ เป็นวรรณกรรม สมัยอยุธยา ซึ่งยังไม่เคยพิมพ์เผยแพร่มาก่อน มีต้นฉบับอยู่ในหอสมุดแห่งชาติปัจจุบันเพียง ๑ ฉบับเท่านั้น ลักษณะต้นฉบับ เป็นหนังสือ สมุดไทยดำ เขียนอักษรด้วยเส้นทรดาล สมุดมี ขนาดกว้าง ๑๑.๒ เซนติเมตร ยาว ๓๔.๕ เซนติเมตร เขียนอักษร ๒ ด้าน รวม ๑๐๔ หน้า สภาพสมุด ส่วนใหญ่แข็งแรง จากข้อความซึ่งบันทึกหลักฐาน ไว้ที่ปกหน้า และภายในเล่มหน้าแรก ทำให้ ทราบว่า หนังสือเรื่อง ฉันทลักษณ์พระเกียรติพระเจ้า ปราสาททอง ฉบับนี้ พระมหาธาตุราชครูมเหศวร ประพันธ์ขึ้นเป็นคำฉันท์ ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ระหว่างพุทธศักราช ๒๒๐๐-๒๒๓๐ ต้นฉบับหนังสือสมุดไทยที่กล่าวถึงนี้ เป็น ฉบับสำเนา ซึ่งคัดลอกออกมาจากฉบับที่อยู่ใน หีบหนังสือพระศาสตราคมของ กรมหมื่นเทพพิพิธ คัดเมื่อวันศุกร์ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๕ จุลศักราช ๑๑๐๙

ตรงกับพุทธศักราช ๒๒๔๐ ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ

นอกจากข้อความที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้คัดลอก ต้นฉบับยังได้เสนอความคิดเห็นเป็นหลักฐานที่ สำคัญว่า พระมหาธาตุราชครูมเหศวร ผู้นี้เป็นพระปโรหิต ในราชสำนักสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และ น่าจะได้แต่งฉันทลักษณ์พระเกียรติพระเจ้าปราสาททองขึ้นก่อนแต่งเรื่องเสื่อโค ทั้งนี้ โดยพิจารณา จากลักษณะคณะฉันทลักษณ์ในเรื่องเสื่อโค ซึ่งมีความ ไพเราะมากกว่าเรื่องฉันทลักษณ์พระเกียรติพระเจ้า ปราสาททองทั้ง ๆ ที่เป็นกรรมและสำนวนของผู้แต่งคนเดียวกัน

ลักษณะต้นฉบับหนังสือสมุดไทยเรื่อง ฉันทลักษณ์พระเกียรติพระเจ้าปราสาททอง มีรูปแบบ การเขียนลายลักษณ์อักษรในแต่ละกรอบหน้าหนังสือ เหมือนการบันทึกข้อความลงในหนังสือสมุดไทย ทั่ว ๆ ไป กล่าวคือเขียนอักษรติดต่อกันไปตลอด แนวบรรทัดจนหมดหน้าสมุด เมื่อขึ้นต้นคำฉันท์ แต่ละบทจะมีเครื่องหมายฟองมัน “๐” ไว้ที่ ต้นบทนั้นโดยไม่คำนึงว่าจะอยู่ส่วนใดของแนว เส้นบรรทัด และถ้าบรรทัดใดมีอักษรข้อความไม่ ถึงจุดที่สุดบรรทัด ซึ่งจะขึ้นต้นวรรคใหม่ก็ไม่ได้ ก็จะใช้เครื่องหมายละสุด “ะ” บอกจุดที่สุด บรรทัดไว้แทน และเมื่อสิ้นสุดคณะฉันทลักษณ์จะมีเครื่องหมาย อังคั่นละสุดโคมุตร “๗๓” หรืออังคั่น โคมุตร “๗๓” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

..... ๑ พระองค์คือบรมสยาม ภูษานโมลี ะ

เทวานรานุหรังตรี ภูษานมัสการ ๑ พระเกียรติ
เบียดบอรรษา ไชยทัตติศาสดา เบื้องบนก็จกพิภพ

ถาน พรหมเสวยซึ่งเมืองแมน.... ฯลฯ.

..... ๑ ท้าวท้าวทั้งไตรภพจมา สดุดิภาพบังคม

กัมเกล้าบ่าวบงบพบรมบอพิตรโปรดปราน ะ

๑ เทวะนิมนต ฯ

วรรณกรรมโบราณประเภทฉันทส่วนใหญ่
เมื่อขึ้นต้นคณะฉันทบทใหม่ ผู้ประพันธ์นิยมใส่
ตัวเลขไว้บนเครื่องหมายฟองมันเป็นสัญลักษณ์
แทนชื่อคณะฉันท และเรื่องเฉลิมพระเกียรติ
พระเจ้าปราสาททองนี้ ก็เช่นเดียวกัน พระมหา
ราชครูใช้คณะฉันทต่าง ๆ สลับกันไปรวมได้ ๗
คณะฉันทด้วยกัน โดยใส่ตัวเลขไว้แทนชื่อคณะ
ฉันทดังนี้ คือ ๑๕, ๑๖, ๑๑, ๒๘, ๒๑,
๑๕ และ ๑๒ และในตอนต้นของทุกคณะ
ฉันทจะบอกชื่อเรื่องของตอนนั้น ๆ ไว้ด้วย เช่น
ตัวอย่างต่อไปนี้

..... ๑ พระราชดำริพระสุบิน

๑๕ เมื่อวันสมเด็จบรมชด ดิยภูมิบาล
ตื่นจากบันทมทิพพิมาน มนะนารถสงไสย

๑ ไชยเชงชนาชนิกอร จอรรจลมาตลใจ
ไชที่จะคิดผิตทิวไสย ชนคณอย่าสงกา

ถ้าพิจารณาตามตัวเลขที่ใช้เป็นสัญลักษณ์
แทนชื่อ คณะฉันท ในคำประพันธ์ที่กล่าวมา
ข้างต้นนี้แล้ว จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมเรื่องนี้
ประกอบด้วยฉันทคณะต่าง ๆ คือ วสันตดิถี
๑๕ ฉบับ ๑๖ อินทวิเชียร ๑๑ สุรางคนางค์ ๒๘
สัทธา ๒๑ มาลินี ๑๕ ส่วนคณะฉันทที่มี ๑๒
อักษรนั้น ลักษณะโครงสร้างของมาตราฉันท
มีครุหลุที่ไม่อาจกำหนดได้ว่าเป็นคณะฉันทใด

ในหมู่ฉันทวรรณคดี^๑ แต่ก็ใกล้เคียงกับปิฎกฉันท
และหรืออินทวงศ์ฉันท มากที่สุด ดังนั้นจึงขอ
ฝากไว้ให้ผู้เชี่ยวชาญทางอักษรศาสตร์ เป็นผู้
พิจารณาในโอกาสต่อไปด้วย

การคัดลอกต้นฉบับครั้งนี้ จำเป็นต้องใช้
วิธีคัดถ่ายถอดอักษร โดยรักษารูปแบบอักษรวิธี
อันประกอบด้วยรูปพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์
และเครื่องหมายประกอบเสียงต่าง ๆ ให้คงไว้
ตามรูป และตำแหน่งเดิมที่ปรากฏอยู่ในต้นฉบับ
ซึ่งจะเห็นว่ามิศัพท์หลายคำสะกดไม่ตรงตาม
พจนานุกรม ทั้งนี้เพื่อรักษาสุนทริยรสของคำ
ประพันธ์ ซึ่งผู้ประพันธ์มีเจตนาแสดงไว้ในบท
ประพันธ์เหล่านั้น เช่นการใช้รูปพยัญชนะ หรือ สระ
เหมือนกันหลาย ๆ ตัว ย่อมแสดงให้เห็นถึงความ
ต้องการที่จะให้มีสัมผัสทั้งรูปพยัญชนะ รูปคำ
ศัพท์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าสัมผัสนอกสัมผัส
ใน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑ คณนาก็หมิ่นก็แสน ก็โกฏดินแดน
อิทธิกไปขุนปาน

๑ เบื้องต่ำล้าภูดาธาร แท้ถึงสุดกาล
นิรุตนาคมทา

๑ เบื้องบนพันอากาศา สุดสุญสิวา
ลีโวดตโมไกวลย

๑ โดยบอริมณฑลขอบขันธ เتامถึงอนันต
อนนตจักรวาทา

^๑ ฉันท ขำวิล, ฉันทศาสตร์ ว่าด้วยวิธีแต่งกาพย์ทุกประเภททั้งไทย และมคธฉันท ขำวิล รวบรวมและเรียบเรียง. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์พระจันทร์,
๒๕๓๘. หน้า ๑๖๘-๑๗๒.

อย่างไรก็ดีการคัดลอกครั้งนี้จำเป็นต้องมีส่วนที่เปลี่ยนแปลงไปจากต้นฉบับเดิมบ้างเล็กน้อย เนื่องจากมีความจำเป็นที่ต้องอนุโลมให้สะดวกในการพิมพ์ ส่วนที่เปลี่ยนแปลงคือ

๑. การจัดลำดับวรรค ได้จัดใหม่ตามรูปแบบคำประพันธ์ เพื่อให้ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เขียนตามต้นฉบับ

๐ บัดนี้มาลบกัก กะราชจบคำรบพัน
เราคิดจทำนัณ โดจขอบปรเวณีย

๐ เสนาบอดีรับ พระโองการจักรี
ทูลแถลงคดีมี ไฉนนี้ตติเบารณ ฯลฯ

เขียนตามที่เปลี่ยนแปลงใหม่

๐ บัดนี้มาลบกัก กะราชจบคำรบพัน
เราคิดจทำนัณ โดจขอบปรเวณีย

๐ เสนาบอดีรับ พระโองการจักรี
ทูลแถลงคดีมี ไฉนนี้ตติเบารณ ฯลฯ

๒. เปลี่ยนรูปอักษรเฉพาะตัวที่เขียนเป็นตัวเชื่อมในต้นฉบับ โดยแยกออกเป็นตัวธรรมดา เนื่องจากเครื่องพิมพ์ไม่มีรูปอักษรเหล่านั้น ได้แก่อักษรต่อไปนี้

หฺ	เปลี่ยนใหม่ใช้	ฮ้าง
ห	"	ฮา
ช	"	ปิ
ช, ฐ	"	ปิ
เพช, เพช	"	เพชญ

เรื่องเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าปราสาททอง
นี้ ตามต้นฉบับเรียกชื่อว่า สรรเสริญพระเกียรติ
สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงปราสาททอง เนื้อเรื่อง
กล่าวถึงพระประวัติในสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง
โดยสรุป ตั้งแต่ประสูติจนได้เสวยราชสมบัติ แล้ว
โปรดเกล้าฯ ให้ลบศักราช ทำนุบำรุงบ้านเมือง ประ
กอบพระราชกุศลตามแนวทางพระพุทธศาสนา
สร้างเสริมกำลังทหาร และมีสัมพันธ์ไมตรีกับ
มิตรประเทศ ถ้าพิจารณาจากเนื้อเรื่องจะเห็นได้

ว่า วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าปราสาททองนี้
เป็นหลักฐานเอกสารโบราณที่มีคุณค่าต่อการ
ศึกษาค้นคว้าอย่างยิ่ง ทั้งในด้านอักษรศาสตร์
ภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การเมือง การปกครอง
การทหาร ตลอดจนอารยธรรมความเจริญของ
ประเทศไทยในสมัยอยุธยา อีกทั้งยังแสดงให้เห็น
ถึงพระวิริยะอุตสาหะแห่งพระบูรพมหาก
ษัตราธิราชของชาติไทย ที่ได้ทรงเพียรพยายาม
สร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ประเทศไทย เพื่อยัง
ความสุขสงบให้เกิดแก่อาณาประชาราษฎร์ของ
พระองค์โดยถ้วนหน้ากัน พระมหากษัตริย์คุณ
นั้นมากมายเกินกว่าคำบรรยายจะพรรณนาได้จบ
สิ้น สมควรที่อนุชนในยุคปัจจุบันจะได้ร่วมแรง
ร่วมใจกันสงวนรักษา และอนุรักษ์สิ่งที่บรรพชน
ได้สร้างสรรค์ไว้ให้ดำรงอยู่ยั่งยืนเป็นมรดก
วัฒนธรรมของชาติตลอดไป

ความบนปกหน้า

๐ พระสมุทสรเสริญพระเกียรติ ครั้ง
สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงปราสาททอง พระมหา
ราชครูมเหศวรแต่ง เป็นคำฉันท์ครั้งสมเด็จพระ
นารายณ์เป็นเจ้าลพบุรี เป็นพระมหाराชครู
พระบอโรหิต ๑ ฯ

ความในเล่มหน้าแรก

๐ ครั้งสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงปราสาท
ทอง พระมหाराชครูพระบอโรหิต แต่ง คนนี้ที่
แต่งเลื้อโค การมอันเดียวกัน เหนจะแต่งสรรเสอ
พระเกียรติสมุทนี้ก่อนเลื้อโค เลื้อโคแต่งที่หลัง
เพราะกว่านี้

○ วัน ๖ + ๕ คำจุลศักราช ๑๑๐๕ ปีเถาะ
นพศก คัดสำเนาออกจากฉบับเจ้ากรมหมื่นเทพ
พิพิธ เามาแต่ที่บพระสาษตราคม ฯ

จันท์เฉลิมพระเกียรติพระเจ้าปราสาททอง

๑๕ ขอถวายปรนมบอรรสรว-	เพชฌุพุทธสาชดา
ดัดเบญจพิทพลมา	รมุณินทรเลศไกร
๑ ลายลักษณอุดมวรา	ดุลเรียบรเบียบใน
บาทาทูลีบอรรมไตร	ภพโลกยโมลี
๑ นบพระสตัปกรณา	อภิธรรมเปรมปรีติ
อันเปนนิยานิกแลตริ	ภพยอมนมัสการ
๑ พระสูตรพระอรรธกถา	บอรรมารรณยอดญาณ
นำสัตวสุบอรรณาน	บทโมกขสิลาไลาย
๑ นบพระชินาสยปอันธรง	คุณคามภิเลศไกร
นฤโคกนฤทุกขแลโก	ยพิโรธพาทา
๑ เสรีจ้ข้าบังคับบอรรมป็น	ภพเกล้าบุราทวา
อันเลื่องพระยศขจอรปรา	กฎทั่วทั้งธาษตรี
๑ พระองค์คือบอรรมสยม	ภูวญาณโมลี
เทวานรานอรทั้งตรี	ภพถวายนมัสการ
๑ พระเกียรติเบียดบอรรบรา	ไชยทั่วทิศาตาล
เปื่องบนกัจจนพิภพณาน	พรหมเสวยซึ่งเมืองแมน
๑ เปื่องได้ก็เต็มธอรรธา	ดลจนพิภพแดน
กาลาคณิรุทธสุตยิบแสน	สีหมีนโยชนโดยหมาย
๑ ครอบครองประชาชนนิกร	นรเทวะเหลือหลาย
ช้างม้าพลพลคือสาย	ชลทินทรหนันหนา
๑ ขอจงจำเรอญุศุขแลสาน	ติภิมรรมยา
แต่จอมสุรินทรวอรรนา	ธิบอดินทรเสวยอรรมย
๑ ทำว้ทว้ทั้งไตรภพจมา	สดุดิภาพบังคม
ก้มเกล้าบำบวงบทบอรร	บอพิตรโปรดปราณ ฯ
๑ เทวะนิมนต ฯ <i>an</i>	
๑๖ ขอถกลงแกลังกล่าวดำนาน	พระเกียรติภูบาล
บอพิตรเกล้าทวารา	
๑ อยู่จำเนียรมามนุษา	ทั่วทั้งโลกา
กเกอดพิบัติติเบียนบี	
๑ เพราะเหตุถึงกรรมกลี	ยุคทั่วไตรตรี
พิโรธใจพาทา	
๑ ด้วยเดชอรรพุทธสาชน	ร้อนอาศนพันตา
พิภพเจ้าไตรตริงษ	
๑ เปนโกลาหลอีกอิง	ชุมชอมไปถึง
สำนักสมเด็จทศพล	

๑ กัมเกล้าอภิวาทยกุล ในพื้นที่พิภพชมพู	ทูลแถลงทำงล
๑ มาริสะข้าแต่เจ้ากู อัญเชอญสมเดจลีลา	ผู้้นฤทุกขตุ
๑ ปางนี้วอรพุทธสาชนา นรานิกอรเปียดเบียน	โพ้นเกอดธรรมา
๑ เชอญเจ้ากูเสดจไปเนียร ภาพห้าพันปี	ทุกขสาชนจงเสถียร
๑ วรสมมฏวญานโมลี บอดินทรเสด็จลีลา	รับคำโกษี
๑ เจียรจากไอสวรยลงมา บุรินทรอินทรพิศาล	ครอบครองอยุทธยา
๑ ปราการแกมแก้วสุรกาญจน์ แลแมนมารังจนา	คือเทวนฤมาน
๑ สูงส่งทัดเทอดพรหมมา บอไชทิพาราชตรี	บังแสงสุริยา
๑ เทพาสูรชนเปรมปรีติ มกุฎเกล้าภพไตรย	เยอรยอสดุดีย
๑ เรื่องบนปราการแก้วใส จปีมจแป่มป้านลม	ตั้งเหนือบูไร
๑ สูงกว่าโคพิศเมืองพรหม คืออินทรบุรินทรพิมาน	ฟ้าหล้าขึ้นชม
๑ สนมสนวรต่ายเวียงไชลญทวาร ทังนองทังในกรรกง	คู่ค้ายสบสสถาน
๑ ดุจไตรตริงษสวรค์เสด็จลง เกรงกลัวฟพันป้านนี้	ศึกเสี้ยนดาลหลง
๑ หอทองทาบริตนมณี อังจลแจกสบสสถาน	เชองเทอนศิขรี
๑ มีสินธุสมุทรเปรียบปาน นทีทังปวงไหลไป	เปรียบด้วยสิทธิธาร
๑ หว่างเขาสดตภณทสบไสล ธรากุสมุโสภา	บานบัทมเรืองไร
๑ เล็งถนนท่งทางรัถยา คือแมนมาสรวรคสำหรับ	รันราบรรจนา
๑ ฉบับสี่หุสบรรณประดับ ปรกอบด้วยแก้วแกมกล	ตรีมุขปรกัษ

๑ ผูกธาราฐรปรชาโจษจน ล่ำรวลล่ำรลบาลใจ	จรรณจรรอกจบน
๑ เลงพระพลานุกั้วแพรวไล รูลาลูกาพรายพรรณ	ดาษรตนอ่ำไพ
๑ เปนที่ล่องคิลปลองสรพ แลคชรถกรรกง	ซ้างม้ำคังคัล
๑ ให้ชาญการยในรณรงค กิตกกรม่ำป่ำใจ	คัตตรุดหลง
๑ เรือนรตนโรงธารนอกใน ปรการปรกอบมากมาย	แต่งไว้สบไสมย
๑ สรัพพณฐามาตยเหลือนหลาย สรมฺทรแสนสังขยา	ร้พลคือสาย
๑ มีมนทীরทิพไสยา สุพรรณสูงสุตไพยม	รายรตนมุดดา
๑ มงกุฎพิมานเสาสไรม ตรลบทรเลอดเวหา	ซัซวาลตรโลม
๑ แชนซ่อนพสุรโสภา มณีประดับดาษเดียร	ทาบทองรจนา
๑ ย่อมฉลักฉลุปุเชบตเขบียน กนกเก้าสิ่งปสาน	รายรตนาเกียรณ
๑ มุขเด็จเด็จสุรพิมาน โอฟ้าทิกการรุ่งเรือง	ทীরทิพโอฟ้า
๑ เลงโกคไศสรรยนองเนือง อเนกราไซสรรย	เก้าแก้วมลังเมลือง
๑ ธนยุพสุรกรษัตรนองนรรค ปรภาคยกลางอ่ำกร	ภักตราเตรียบจันทร
๑ แสนสาวสุรางคอัปษร บำเรอบำรักษภักดี	แน่งนางอรชร
๑ เดชะสุรภาพกรษัตรี บอดินทรเจ้าจอมจักร	สวรราชบอดี
๑ สบกรษัตร์ร้อยเออดเมืองภักดี มกุฎจรดบาทา	กัมเกล้าไอนอรรค
๑ บอมืออาจแกล้งกล่ำววจนา นิพนธร่ำฤาถึง	ลงการกถา
๑ ดุจสวรคแลสวรคร่ำฟิง พิภพไตรตริงษสวรค	ดุจไตรตริงษ

• ลี้มแลสุรแลดูจันทร์	ลี้มแลไอสวรวรย
พิภพราชลักษณมี	
• ค่าใครเหนหิรรใจมี	เยอรรยอสดุสดีย
มกุฎเกล้าอยุธยา	
• พลพณทรประดับนানা	ขุนพลซ้ายขวา
ทั้งนอกทั้งในกรรกง	
• ดาบเขนเสไหลยรรยง	หมวดหมายเทียวธง
รจิตรดาษมุดดา	
• ตั้งทองแพนทองโสภา	โสภนรจนา
พิจิตรหลากหลายพรรณ	
• ธนูทองแล่งทองเกาทัน	กรกรายพรายพรรณ
พฤกพลมลวดลาย	
• แสนสารข้านิหลากหลาย	สองงาเจ็ดฉาย
แลขาวชช่วงพรายพรรณ	
• หมู่อศวนิกรโจษจรร	หลากหลายหลากหลายพรรณ
บอรู้ก็ล้ำเหลือตรา	
• เลงรถม้าแมนโสภา	ก่งกำรจนา
แล้วสรับประดับพาชี	
• แสนล้ำล้ำแสนเสนี	เสนามนตรี
แลนองประดับนানা	
• คชรถไหยหัตถ์เหลือตรา	พิรพลโยธา
อนนคเต็มธรรณี	
• แตรสังขประนังเสียงศรี	หม่องกลองเกรวี
แลดูสนั่นครั้นเครง	
• สวรรศรับทปี่ภาทบันเลง	ครั้นครั้นเครงเครง
สเทือนสท้านพสุธา	
• เข็นชาพระยศภาปรา	กฎทั่วโลกา
สรรเสอสมเดจ์พระองค์	
• มีพระราชโองการตรัสถาม	ด้วยจะลบศักราช
๑๑ ป้างนั้นสมเดจ์ให้	
เสดจในพิมานมง	นฤบอดินทรธำรง
• ข้าทูลบังคมเคา	กฎแก้วอันโอฬาร
เต็มท้องพระโรงธาร	รพยรักษกราบกราน
• เสนาพฤทธาจารย์	ค่านัลเหลือหลาย
ก้มเกล้าบังคมถวาย	บอดีการมากมาย
	ธรรพทูลสืบ

• ตรัสถามเป็นปฤษณา
 สิ่งใดจตรงคง
 • สิ่งใดจเป็นพำ
 สิ่งใดจเป็นกา
 • เดอมเมื่อกฤดาทวา
 สบสัศวธำรงธรง
 • บัดนี้ก็มาถึง
 สิ้นสุดขินาอา
 • บัดนี้มาลบคัก
 เราคิดจทำฉัน
 • เสนาบอดิรับ
 ทูลแถลงคดีมี
 • ปางพระบอกรมสร
 นิพนธภาคยพาร
 • เมื่อแต่งพระชากฎ^๑
 สัจวรรณากา
 • พระองค์เป็นคัก
 งามอรรธคามภี
 • พระองค์เป็นบอ
 โดยอรรธบวรโย
 • ยังมีบอกรมวงษ
 จักได้ปรกอบทวา
 • โดยในยบัญญัติ
 ขลาศกสำเร็จมี
 • จตกจแต่งมง
 ขลาศฤสดีเป็นกร
 • ตั้งปะมาเจตร
 วันขึ้นเป็นเอกศก
 • ตั้งคักกราชมาศ
 หอรรคุณกรมจา
 • เสร็จทั้งตำราสุรย
 บุโรปกากับ
 • ถึงทุติยาเจตร
 การยโดยดำรับคำ

คือสุธามาโสจรสรง
 ยศไว้ในโลกา
 นักแก่อาดมอาดมา
 รกธรรมธำรงธรง
 บรยุคคคงตรง
 ทศพิธธรรมา
 กลียุคคกัลปา
 สยพที่จสืบธรรม
 กระราชจบคำรบพัน
 ใดจชอบปรเวณีย
 พระโองการจักกรี
 ในยนี้ตติเบาราน
 เพชญพุทธยอดญาณ
 โดยสงเขปคาถา
 สราพกเหลือตรา
 รกธรรมมากมี
 กวบบอรวาที่
 รอุปไมยปมาฉน
 รวาทิจำเลอยไป
 ตริบัญญัติจากคาถา
 สุรกรษัตร์กรษัตร์รา
 ทศมาสราศรี
 สำเร็จเสร็จจติศกปี
 กิจฤสดีเป็นกร
 คลการยมากมุล
 แลงขึ้นเป็นเอกศก
 โดยพยาเทศบัญญัติ
 ดิดถึวารจันทา
 เกนอวมานตรา
 อุจพนเสร็จจสรัพ
 คราบทบาทจันทจับ
 พิวาสุตรสารำ
 บอรัมเศวเสด็จทำ
 ภิบัญญัติโดยพิษฏาร

^๑ ความจริงน่าจะเป็น “ชาฏก” มากกว่า

• ในพระบุรีศรี	อยู่ทวยามหาสถาน
ซึ่งพระบอวอรรณาน	บันทูลไว้โดยเที่ยงจึง
• ยังกำกะถาจารย์	
๑๖ เมื่อจุลศักราชนั้นถึง	ถ้วนพันพอพึง
พิจารณาแม่นยำ	
• ปางนั้นก็ถึงทำนาย	องค์พระนารายณ
นรินทร์เสด็จไคลคลา	
• จากปัญจะสุทธาวาอา	กัญญัญญานา
มกุฏสุดสงวสวรรค	
• วอรรพทพยาเทศเทศธรรม	แกลังกล่าวโดยบรร
นิยมพระคาถา	
• ว่าปิ่นเกล้าเจ้าทวารา	สรรพเพชญ์ลพยา
อนาคโตทศพุท	
• เปนอาทิพระเมตไดยอด	ดมอวะสารสุด
กฤษณอรปาลีไลย	
• ล้ำทศวอรรพทพิไลย	วอรรพทเมตไดย
ก็จากพิมานแมนผจง	
• อุดบัติในชาติโยวงษ	เปนราชายง
พระยศเลื่องกาปรา	
• กฎในพระนครทวารา	ล้ำจักรพรรดา
ธิดาเรื่องฤทธิไกร	
• ผ่านสุรยสมบัติราไชย	สวรยาธิกไพ
โอฬาริการมหา	
• จักได้สร้างพุทธศาสนา	บอมิอาจสังขยา
นิพนธกล่าวโดยเหน	
• สาขนาอารามไคเปน	หม่นหมองยาเหน
ชราวเชรเทรทรุด	
• ปลุกแปลงแต่งด้วยใจสุทธ	ถวายเป็นพุทธบุตร
โมวโรศธรรม	
• วัดวาอารามสบสรรพ	ศาลาอารัญ
พนะวาอาศรม	
• อาวาสแวงจันทรจกรม	จรรณกสิทติศรม
ณาคตาอาไศรย	
• เลงถนนท่งทางนอกใน	ห้วยคลองขุดไซ
อุทกที่ธารา	

๑ เขชมสนุกั้วราชฐรประชา บุราณราชแต่ปาง	ยั้งบุรพกรษัตตรา
๑ พระองคธรงเวศเวทางค คุณตโมรธรรม	สารสาตรคุณาง
๑ ทรงโหรพยากอรณำ สืวายสืวาอาคม	รู้เวทสิว่า
๑ เปนพำนักนิตยแก้สมณ บอพิตรโปรดปราณี	ด้วยเดชบรม
๑ เสร็จสร้างวรคันธภูมิ สุพรรณพรายฉายฉาน	ชินรูปรังศรี
๑ แล้วสร้างวรพุทธวิหาร บอกรมศรีสรเพชญ	ในอาวาสสถาน
๑ ครั้นพุทธวิหารแล้วเสร็จ บอกรมเกล้าธานี	ครานั้นสมเด็จ
๑ มีโองการแก้เสนี้ มโนเหตุไทยไสสานติ	จงทั้งหลายมี
๑ จักให้ทั้งหลายประดิสถาน ลคนลคนทุกคน	วรพุทธวิหาร
๑ เพราะเพื่อเปนบุญกุศล ป่วยการอันเกิดตัวมา	อย่าให้ป่วยกล
๑ อย่าคิดว่าเยาวพาลา มิเทียงแลป่วยไปเปน	ชอบเมื่ออาดมา
๑ ขวลขวยทำตามความชน อดีตอนาคตกาล	จึงนับว่าเหน
๑ ชื่อว่ารักขันธสันดาน ประโยชน์แก่อาดมา	บอมีเปนแก่นสาร
๑ ยากได้พบพุทธสาชนา อุทุมพรดเสวะ	ดูบุญบผา
๑ บุญมีมาได้พบพระ ศิษยวโรโคดม	พุทธรูปสพะ
๑ วรมนตรีมุกขบังคม บอพิตรเกล้าอุยทธยา	โดยเสด็จบอกรม
๑ ครั้นเสร็จวรพุทธสาชนา ภมตรสเอมอร	ชุมชอบกันสา
๑ สรรเสอรรคุณพระภูธร สรมูทรบ่อเปรียบเทียบแทน	เจดสีทันดร

• คณนากี่หมื่นก็แสน	ก็โกฏิดินแดน
อธิกไปปนปาน	
• เปื่องต่ำล้ำภูดาธาร	เท่าถึงสุดกาล
นิรุตนาคมหา	
• เปื่องบนพันอากาศา	สุดสูญสิวา
สิโวดตโมไกวัลย	
• โดยบอริมณฑลขอบชั้นธ	เต็มถึงอนันต
อนนตจักรวาฬา	
• แม้วามีชายหนึ่งสา	มารณพรรณาอา
ยุโยคถ้วนถึงกัลปี	
• ชายนั้มีเคียรถ้วนพัน	ในเคียรแลอัน
กำหนดสตั้งมุข	
• ในมุขแลอันพรรณา	ถ้วนสัดชีวหา
วิบูลยโดยกฎหมาย	
• มีฤทธิสังหารเพริดพราย	บอมีสามารถหมาย
พระคุณเจ้าจอมอารย	
• ด้วยให้ล้างพุทธวิหาร	ในอาวาสสถาน
บรมศรีสรเพชญ	
• วรพุทธวิหารสำเร็จ	ด้วยเดชสมเด็จ
บอพิตรเจ้าจอมนารรณ	
• จักได้พลจุลศักราช	ตามพุทธโอวาท
นิยมพระคาถา	
• ครั้งนี้ป็นภุมรรดา	ดูจุพุทธกะถา
สุดเสด็จบันฑล	
• องค์สรเพชญพุทธางกูล	เสด็จมาค้ำหนุน
บอรรพพุทธสาชนา	
• ปางนั้นป็นเกล้าอยุธยา	ได้สดับสारा
นุสารแย้มยิ้มสวร	
• โดยท่านกล่าวมานี้ควร	บอมีได้แผกผวร
ในตรีบัญจกคาถา	
• ขอบคุณแห่งท่านวิจนา	สิดสารกะถา
อันยุคติโดยเบาราณ	
• เราจักตกแต่งตามสาร	ซึ่งพระวอรรณาณ
แกล้งบันฑลโดยจง	
• ท่านไว้แก่ผู้จะประสงค	เปนพุทธนุวงษ
ประเสรอดิผู้แสวงญาณ	